

KVERNEN
SOM STAAR OG MALER
PAA HAVSENS BUND

DA MANDEN KOM UD I GAARDEN,
SPURTE HAN DEN GAMLE VEDHUGGEREN
HVORLEDES HAN SKULDE STILLE KVERNEN

STUDIE TIL BEGYNDELSESVIGNETTEN

Engang i gamle, gamle dager var der to brødre, den ene var rig og den andre fattig. Da julekvelden kom, havde den fattige ikke smulen i huset, hverken af sul eller brød, og saa gik han til bror sin og bad ham om lidt til jul i guds navn. Det var vel ikke første gangen broren havde maattet give ham; men nøie var han altid, og ikke blev han videre glad i ham nu heller.

„Vil du gjøre det jeg ber dig, skal du faa en hel fleskeskinke,“ sa han. Det lovte den fattige straks, og takked til.

„Der har du den. Reis saa bent til helvede!“ sa den rige, og kasted fleskeskinken bort til ham.

„Ja, det jeg har lovet, faar jeg holde,“ sa den andre, han tog skinken og la afsted.

Han gik og han gik, hele dagen, og i mørkningen kom han en steds hvor det lyste saa gildt. Her skal du se det er, tænkte manden med skinken. Ude i vedskjulet stod en gammel mand med langt hvidt skjeg og hugg juleved.

„God kveld!“ sa han med fleskeskinken.

„God kveld igjen! Hvor skal du hen saa sent?“ sa manden.

„Jeg skal nok til helvede, dersom jeg er paa ret vei,“ svarte den fattige.

„Jo, du har gaat rigtig nok, det er her,“ sa den gamle manden. „Naar du kommer ind, vil de alle kjøbe fleskeskinken din, for flesk er sjelden mad i helvede; men du skal ikke sælge den, med mindre du faar den haandkvernen

som staar bag døren, for den. Naar du saa kommer ud igjen, skal jeg lære dig at stille kvernen, den er nyttig til noget af hvert den.“

Ja, han med skinken takked for god retledning, og banked paa hos fanden.

Da han kom ind, gik det som den gamle manden havde sagt; alle djævlene, baade store og smaa, satte omkring ham som maur om en makk, og den ene bød den andre over paa fleskeskinken. „Rigtignok skulde kjærringen og jeg havt den til julekveldsmad, men siden Dere er saa opsat paa den, faar jeg vel sagtens overlade den,“ sa manden. „Men skal jeg sælge den, vil jeg ha den haandkvernen som staar bag døren der borte.“ Den vilde fanden nødig være af med, og tinged og pruted med manden; men han blev ved sit, og saa maatte fanden ud med den.

Da manden kom ud i gaarden, spurte han den gamle vedhuggeren hvorledes han skulde stille kvernen, og da han havde lært det, sa han tak for sig, og la hjemefter det forreste han kunde; men likevel kom han ikke hjem før klokken slog tolv julenatten.

„Men hvor i al verden blir det af dig da?“ sa kjærringen. „Her har jeg siddet time ud og time ind og hipet og ventet, og har ikke saa meget som to pinder at lægge i kors under julegrødsgrøden.“

„Aa jeg kunde ikke før komme, jeg havde noget af hvert at gaa efter, og lang vei havde jeg ogsaa. Men nu skal du se!“ sa manden, han satte kvernen paa bordet, og bad den først male lys, saa dug, og saa mad og øl og alt som godt var, til julekveldskost, og efter som han sa fore, saa mol kvernen.

Kjærringen forkorsed sig den ene gangen efter den andre, og vilde vide hvor manden havde faat kvernen fra, men det vilde han ikke ud med; „det faar være det samme hvor jeg har faat den; du ser kvernen er god, og kvern Vandet fryser ikke,“ sa manden. Saa malte han mad og drikke og alle gode ting til julen, og tredjedagen bad han til sig vennerne sine, da vilde han ha gjestebud.

Da den rige broren saa alt det som var i gjestebudsgaarden, blev han baade harm og vild, for han kunde ikke unde bror sin noget. „Om julekvelden var han saa nødig at han kom til mig og bad om lidt i guds navn, og nu gjør han et lag som han skulde være baade greve og konge,“ sa han.

„Men hvor i hede helvede har du faat al rigdommen din fra, du?“ sa han til broren.

„Bag døren,“ sa han som eide kvernen, han brydde sig ikke om at gjøre ham nogen regnskab for det, han.

Men ud paa kvelden, da han havde faat lidt i hodet, kunde han ikke berge sig, da kom han frem med kvernen. „Der ser du den som har skaffet mig al rigdommen!“ sa han, og saa lod han kvernen male baade det ene og det andre.

Da broren saa det, vilde han endelig ha kvernen, og langt om længe skulde

han da ogsaa faa den, men tre hundrede daler maatte han give for den, og saa skulde den andre beholde den til slaattonnen; „for har jeg havt den saa længe, kan jeg ha malet op mad for mange aar,“ tænkte han. I den tid kan en nok vide kvernen ikke blev rusten, og da slaattonnen kom, fik broren den; men den andre havde vel vogtet sig for at lære ham at stille den.

Det var om kvelden at den rige fik kvernen hjem til sig, og om morgenen

HAN SATTE UD, OG SILD OG HVITTING EFTER HAM,
SAA DET FOSSED UDOVER GAARD OG JORDER

bad han kjærringen gaa ud og breie efter slaattekarene; „han skulde selv lage til duguren idag,“ sa han.

Da det led mod dugurstid, satte han kvernen paa kjøkkenbordet. „Mal sild og velling, og det baade fort og vell!“ sa manden. Og kvernen til at male sild og velling, først alle fad og traug fulde, og siden ud over hele kjøkkengulvet. Manden fikled og stelte og skulde faa kvernen til at stanse, men hvordan han snudde og fingred paa den, saa holdt kvernen paa, og om lidt naadde vellingen saa høit at manden var paa at drukne. Saa rev han op stuedøren, men det varte ikke længe før kvernen havde malet fuld stuen ogsaa, og det var med nød og neppe at manden fik fat i dørklinken nede i velling-

flommen. Da han fik op døren, blev han ikke længe i stuen; han satte ud, og sild og velling efter ham, saa det fossed ud over baade gaard og jorder.

Nu syntes kjærringen, som var ude og bredde høi, at det tog for lang tid før duguren blev færdig. „Om ikke manden roper hjem, faar vi gaa likevel; han kan vel ikke stort med at koge vellingen, jeg faar vel hjelpe ham,“ sa konen til slaattefolkene. Ja, de begyndte at rusle hjemefter. Men da de kom opover bakkerne et stykke, mødte de sild og velling og brød, fór og slang om hverandre, og manden selv fore flommen.

„Gi der var hundrede vommer paa hver af Dere! Men pas Dere, at De ikke drukner i dugursvellingen,“ skreg manden, han satte forbi dem, som den slemme var i hælene paa ham, og nedefter did hvor broren bodde. Ham bad han for guds skyld ta igjen kvernen, og det paa øieblikket; „maler den en time til, saa forgaar hele bygden af sild og velling,“ sa han. Men broren vilde slet ikke ta den, før den andre betalte ham tre hundrede daler til, og det maatte han da.

Nu havde den fattige baade penger og kvern, og saa varte det ikke længe før han fik sig op en gaard, meget gildere end den broren bodde i; med kvernen malte han op saa meget guld at han klædte den med guldplader, og den gaarden laa tæt ved havkanten, saa det lyste og skinte af den langt ud over fjorden. Alle de som seilte forbi der, skulde nu indom og besøge den rige manden i guldgaarden, og alle saa vilde de se den artige kvernen, for den gik der ord af baade vidt og bredt, og der var ingen uden han havde hørt tale om den.

Langt om længe kom der ogsaa en skipper som vilde se kvernen; han spurte om den kunde male salt. „Jo, den kunde male salt da!“ sa han som eide den. Og da skipperen hørte det, vilde han med nød og magt ha kvernen, den fik koste hvad den vilde; for havde han den, tænkte han, saa slap han at seile langt bort over sjø og baarer efter saltladningen. I førstningen vilde manden ikke være af med den, men skipperen baade tigged og bad, og tilsidst solgte han den og fik mange, mange tusen daler for den.

Da skipperen havde faat kvernen paa ryggen, stansed han ikke længe der, for han var ræd manden skulde betænke sig; at spørge hvorledes han skulde stille den, havde han nu slet ikke tid til, han satte ned paa skibet det forreste han kunde, og da han kom et stykke ud paa sjøen, fik han kvernen op. „Mal salt, og det baade fort og vel!“ sa skipperen. Ja, kvernen til at male salt, og det saa det spruted. Da skipperen havde faat skibet fuldt, vilde han stanse kvernen, men hvordan han bar sig ad, og hvorledes han stelte paa den, saa mol kvernen like fort, og salthaugen vokste høiere og høiere, og tilsidst saa sank skibet.

Der staar kvernen paa havsens bund og maler den dag idag, og derfor er det sjøen er salt.